

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

בפרק ו' "כי טבע האדם כבד מאד, כי עפריות החומריות גס, על כן לא יחפוץ האדם בטורח ומלאכה", והיינו שהאדם בטבעו רוצה מנוחה, ואוהב את המנוחה, אבל יש חיוב עבודת השם, לעובדו! תורה עבודה וגמילות חסדים, ויש תרי"ג מצוות, שצריך לקיימם עם כל הכוח. מצד אחד יש את הטבע, שהוא היצר הרע, שרוצה לנוח ולא לקיים את המצוות, ומצד השני יש חיוב, והרי זה שוב ניסיון, ומי שעומד בניסיון מקבל עוד מדרגה, וכל ניסיון מוסיף מדרגה ושלמות!

ונמצא שמי שמנצל את הזמן ואת הכוחות שלו בשלמות, הרי הוא כל הזמן מתעלה ומתעלה, ומקבל עוד מדרגה ועוד מדרגה, מדרגה בתורה, ומדרגה בעבודה, ומדרגה בגמילות חסדים, וכדאיתא באבות פ"א על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים, ויש הרבה מדרגות בזה, ומי שמנצל את זמנו וכוחותיו כראוי, הרי הוא כל הזמן מתעלה ומקבל עוד מדרגות, בתורה, בעסק התורה, עוד תורה ועוד תורה, וכן בעבודה ובגמילות חסדים.

מתי מבטלים תורה בשביל חסד

והנה מצינו בבית עלי, שהיו כהנים, ונגזר עליהם שלא יאריכו ימים, כמו שכתוב (שמואל א' ב, לג) וכל מרבית ביתך ימותו אנשים, וכתוב (שם ג, יד) לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עוון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם, ודרשו חז"ל (ר"ה יח, א) בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים, והיינו שקרבנות לא יועילו לבטל מהם את הגזירה, אבל עסק התורה וגמילות חסדים מועיל, ואם יעסקו בתורה ובגמילות חסדים הם יאריכו ימים.

ומביאה על זה הגמרא (בר"ה שם) מעשה שהיה עם רבה ואבבי, שהיו שניהם מבית עלי, ורבה עסק בתורה וחי בזכות זה ארבעים שנה, ואבבי עסק גם בגמילות חסדים וחי ששים שנה. ויש להבין אם כן למה רבה עסק רק בתורה, הרי עם תורה לבד הוא חי ארבעים שנה, ואם יעסק גם בגמילות חסדים יחיה עוד עשרים שנה, ומדוע לא עסק גם בגמילות חסדים כמו אבבי?

והביאור בזה פשוט, כי גמילות חסדים הוא מצוה רק אם יש צורך בזה, אבל אם אין צורך, ויש אחרים שעושים את החסד, ודאי שאין לבטל מלימודו ולחפש לעשות חסד, כי לימוד התורה קודם, ומצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים אינה דוחה תלמוד תורה (רמב"ם פ"ג מתלמוד תורה), ואם יש מישהו אחר שיעשה את החסד, צריך ללמוד ולא לחפש מצוות אחרות.

ואבבי שעסק גם בגמילות חסדים, מן השמים נזדמנו לו חסדים שאי אפשר לעשותם על ידי אחרים, שהיה מחויב לבטל תורה בשבילם, אבל אצל רבה היו אחרים שעשו את החסד, ואם יתבטל מלימודו ויחפש לעשות חסד, זה לא מביא לאריכות ימים!

וכך כל החיים הם ניסיונות לאדם, וכל ניסיון מוסיף עוד מדרגה ושלמות, ובזה האדם מתעלה ומתעלה כל החיים, ויכולה להיות התעלות בכל יום, ואפילו בכל שעה, וכל הזמן הוא מתעלה ומתעלה, על ידי העמידה בניסיונות.

תורה ומצוות מאהבה - בלי ניסיון!

אכן יש גם דרגה בתורה שהיא בלי ניסיון, כמו שאמרו (עירובין נד, ב) על רבי אלעזר בן פדת, שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון וסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי, והיינו שהיה עסוק בתורה כל הזמן, ולא שם לב שהשאייר את בגדו העליון במקום אחר, וקראו עליו את הפסוק (משלי ה, יט) באהבתה תשגה תמיד, שלא הרגיש שהוא בלי הבגד שלו מרוב אהבת התורה שהיה דבוק בה.

וזהו דרגה שלימוד התורה אינו ניסיון, אלא הפוך, זה מושך כל כך עד שאינו יכול להפסיק, כי יש אהבת תורה, והאהבה מושכת עד שקשה להפסיק! וכן היה מעשה באחד מבני הישיבה שהתחיל ללמוד באהבת תורה, ולמד כך זמן ממושך בהתמדה גדולה ולא היה יכול להפסיק, עד

כל החיים הם ניסיונות לאדם

המסילת ישרים בפרק א' כותב שכל ענייני העולם הם ניסיונות לאדם, כל החיים הם ניסיונות, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד, עניות זה ניסיון, וגם עשירות היא ניסיון.

ומביא על כך המסילת ישרים פסוק במשלי (ל, ט) פן אשבע וכיחשתי ואמרתי מי השם ופן איורש וגנבתי וגו', היינו שאדם ששבע ויש לו עשירות, הוא עלול לשכוח את השם, כמו שכתוב (דברים ח, יב-יד) פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך ושכחת, ועל כך הזהירה התורה (שם יא) השמר לך פן תשכח את השם אלוקיך, ומצד שני גם עניות היא ניסיון, כמו שכתוב פן איורש וגנבתי, וכך כל ענייני העולם, העוני והעושר השלווה והייסורים, כולם ניסיונות לאדם.

וכתב המסילת ישרים שם כי מי שעומד בניסיון "הוא יהיה האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך", העמידה בניסיון נותנת שלמות לאדם, ועל ידי הניסיון הוא נעשה שלם. לפני הניסיון הוא עדיין בלי מדרגה, והעמידה בניסיון עושה אותו לבעל מדרגה.

העמידה בניסיון נותנת מדרגה

וכן כתב הרמב"ן לגבי הניסיונות של אברהם אבינו שאמרו חז"ל (אבות ה, ג) עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו, כמו שכתוב (בראשית כב, א) והאלוקים ניסה את אברהם, וצריך ביאור שהרי הקב"ה יודע את העתידות והכל גלוי וידוע לפניו, ובדאי ידע שאברהם אבינו יעמוד בניסיון, ולשם מה הוצרך לנסותו?

וביאר הרמב"ן (בראשית שם) כי הניסיון מוציא מן הכוח אל הפועל ועל ידי זה מקבלים מדרגה גבוהה יותר, ואמנם כן, כבר קודם ידע הקב"ה באברהם אבינו שיש לו 'כוח' לעמוד בניסיון, אבל העמידה בניסיון 'בפועל' נותנת עוד מדרגה, וכל ניסיון מוסיף מדרגה ושלמות, ולכן העמיד הקב"ה את אברהם בעשרה ניסיונות, שכל ניסיון הוסיף מדרגה בכוחותיו, ובזה קיבל את השלמות.

וכמדומני שראיתי כתוב שכל הניסיונות היו לפי סדר, בזה אחר זה, והניסיון העשירי הוא ניסיון העקידה, שהיה הקשה מכולם, ורק לאחר שעמד אברהם אבינו בתשעת הניסיונות הקודמים, אז היה שייך שיעמוד בניסיון העקידה, כי כל ניסיון הוסיף לו מדרגה ושלמות, ועל ידי זה קיבל כוחות לעמוד בניסיון העקידה, אבל לפני כל הניסיונות לא היה שייך שיעמוד בניסיון העקידה.

וזהו שכתוב אחרי העקידה (בראשית כב, יב) "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה", והיינו עכשיו, לאחר הניסיון העשירי, עכשיו אתה ירא אלוקים, כי כל עמידה בניסיון הוסיפה עוד מדרגה, ובזה קיבל את השלמות, "עתה" - עכשיו! לאחר כל הניסיונות.

הקשיים בעסק התורה - ניסיונות

וכמו כן בימים אלו, שיש את המחלה, מחלת הקורונה ל"ע, וצריכים להיזהר בכל אמצעי הזהירות, אפילו מי שהוא בריא בעצמו, אבל הוא יכול חייו להדביק אחרים, ויש חיוב של זהירות, להיזהר עם כל אמצעי הזהירות שצריכים לעשות.

אבל יחד עם זה צריכים גם ללמוד, ואמנם חייבים להיזהר מהמחלה, וזה עושה קושי בעסק התורה, אבל חייבים ללמוד! ויש להיזהר כמה שצריך וללמוד כמה שאפשר, אפילו שזה יתור קשה, צריכים ללמוד כמה שאפשר, עם כל הכוח שיש!

וזהו גם כן ניסיון, שצריכים לעמוד בו, ומי שעומד בניסיון "הוא יהיה האדם השלם" כלשון המסילת ישרים, כי הניסיון מוסיף שלמות, ואחרי הניסיון נעשים בעלי מדרגה אחרת.

התעלות תמידית על ידי הניסיונות

ובאמת זה לא רק במצב של המחלה שיש עכשיו, אלא תמיד כל הזמן האדם נמצא בניסיון, גם בזמנים רגילים, וכמו שכתב המסילת ישרים

שנחלש והגיע לידי אפיסת הכוחות, והיה זקוק למנוחה כדי לחזור לכוחותיו. ועם אהבת תורה כזו, כבר אין זה ניסיון, כי זה מושך ומושך ונמשכים לזה עד שאי אפשר להפסיק.

וכך גם בחסד, יש דרגה של אהבת חסד, כמו אברהם אבינו שישב פתח האוהל כחום היום, בשלישי למילתו, וחיפש עם מי לעשות חסד, כי הוא אוהב חסד ורוצה לעשות חסד, וזה חסר לו, ומושך אותו כל כך, שבלי זה הוא לא מרגיש טוב! וזוהי גם כן מדרגה שהחסד אינו ניסיון, אלא להפך זה מושך, מאהבת חסד.

ואמנם כמובן עדיין יש ניסיונות אחרים, כי יש עוד מצוות, כגון "שויתי השם לנגדי תמיד" וכפי שביאר השולחן ערוך באו"ח סימן א', ויש עוד הרבה דברים. אך על כל פנים יש מדרגה כזו שהחסד אינו ניסיון, וכמו שבתורה יש טבע של אהבת תורה, שזה מושך עד שקשה להפסיק, כך בחסד יש טבע של אהבת חסד.

וכפי שהזכרנו הרי יש שלושה דברים: תורה עבודה וגמילות חסדים, ובעבודה גם כן יש דרגה של אהבת העבודה, כפי שמוזכר בשולחן ערוך (או"ח צח, א) ששייך תפילה בהתפשטות הגשמיות וקרוב למעלת הנבואה, שאינו מרגיש כלל שיש לו גוף, וכפי שמוספר על החזון איש והבריסקער רב שבשעת התפילה דיברו אליהם בקול רם והם לא שמעו, כי כל החושים הגשמיים היו בטלים אצלם בשעת התפילה, וזוהי דרגה של אהבת העבודה, עם דבקות בעבודה!

וכן בכל ענייני הרוחניות יש הרבה מדרגות, ששייך להתעלות ולהתעלות עד שזה מגיע לאהבה, שכבר אין זה ניסיון, אלא זה הולך בטבע, ואז יש ניסיונות אחרים, בדברים אחרים, ובמדרגות יותר גדולות, שאפשר להתעלות בהם יותר ויותר.

כפי ההשתדלות זוכים לסייעתא דשמיא

וכיצד זוכים למדרגות הללו? הכל תלוי בהשתדלות, כמה שמשתדלים! ואם משתדלים ועושים השתדלות יש סייעתא דשמיא, כמו שאמרו (יומא לח, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, ורק צריך לבוא ליטהר, ואזי מן השמים מסייעין, הבא ליטהר בתורה מסייעין אותו בתורה, והבא ליטהר בעבודה מסייעין אותו בעבודה, והבא ליטהר בחסד מסייעין אותו בחסד, הכל תלוי ב'בא ליטהר' – בהשתדלות, וכפי ההשתדלות שאדם משתדל כך יש סייעתא דשמיא.

אבל אם אדם אינו משתדל, הרי כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יז) שאדם חייב להשתדל להתקדם בכל המעלות העליונות, שהן מצוות עשה, ויש בהן הרבה מדרגות, כמו יראת שמים שיש בה הרבה מדרגות, וכן אהבת השם, ואהבת חסד, ואהבת תורה, וכתב שם כי **"בעבור המעלות האלה נברא האדם, ומה תקוות הנברא אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עסקו בדברים שנברא בעבורם"**, היינו שבשביל זה האדם נברא, ובשביל זה הוא חי, ובשביל זה יש לו כוחות, לעשות בהם מה שהוא חייב, ואם אינו עושה כן מה תקוותו.

וכן כתב בשערי תשובה במקום אחר (א, י) שאדם שיש לו כוחות ואינו מנצל אותם, למה לו הכוחות, ולשונו שם: **"ואחרי אשר בעבור זאת**

נבראתי ויהי בי הפך מזה למה לי חיים", אם אינני מקיים את התכלית שבשבילה נבראתי, באיזה זכויות יש לי חיים? הרי אני חי בשביל כבוד שמים, ואם אינני עושה את הכבוד שמים שאני חייב, שאני יכול וחייב לעשות, למה אני חי, ואיזה זכויות יש לי לחיות.

החיוב לנצל הכוחות לכבוד שמים

כמו שידוע וכבר דיברנו על זה בעבר, שאמרו חז"ל (יומא כב, ב) שאול באחת ועלתה לו, דוד בשתיים ולא עלתה לו, והיינו שדוד המלך היו לו שני חטאים והוא נשאר מלך, ואילו שאול המלך היה לו רק חטא אחד עם עמלק, שלא קיים מחיית עמלק בשלמות, ומחמת זה הפסיד את המלוכה, ויש להבין מה ההבדל ומה הטעם בזה?

וביאר בספר העיקרים (מאמר רביעי פכ"ו) כי אצל דוד המלך היו חטאים פרטיים שאינם שייכים למלוכה, ואת תפקיד המלוכה הוא עשה בשלמות, אבל שאול המלך חטא במחיית עמלק, שהיא מחיובי המלוכה, כי אחרי שיש מלך יש חיוב מחיית עמלק (כדאיתא בסנהדרין כ, ב) והמלוכה מחייבת את זה, והוא לא קיים את זה בשלמות, אלא השאיר את אגג והצאן, וכיון שלא קיים בשלמות את תפקיד המלוכה, הפסיד את המלוכה! כי נותנים לו מלכות כדי שיקיים את תפקיד המלוכה, ואם אינו מקיים את תפקידו – אין לו זכות להיות מלך.

וכן כל אדם, מן השמים נותנים לו חיים וכוחות בשביל שיקיים תרי"ג מצוות, לפי כוחותיו ועם כל כוחותיו, ואם אינו מקיים, על זה כתב רבינו יונה 'למה לי חיים', ומה הזכות שלו לחיות!:

הבא ליטהר מסייעין אותו

אבל אף על פי כן יש עצה, לחזור בתשובה, ואם חוזרים בתשובה עם חרטה ועזיבת החטא, אזי הבא ליטהר מסייעין אותו, ועל ידי התשובה זדונות נעשות לו כשגגות, או אפילו כזכויות (עיי' יומא פו, ב), והכל משתנה, כי מאחר שהיו לו חטאים והוא חוזר בו מהחטאים, הרי זה יותר קשה, כי הוא כבר התרגל בחטא ועכשיו הוא מתגבר נגד הטבע, ויש לו בזה זכויות של הבא ליטהר, ומן השמים מסייעים אותו, וכל הזדונות נהפכים למפרע לשגגות ולזכויות!

והעצה כיצד להיות 'בא ליטהר', כבר דיברנו הרבה פעמים שזה רק על ידי עסק קבוע בספרי המוסר, ואפילו כמה דקות, אם זה בקביעות בכל יום זה משפיע על כל סדר החיים, לעשות מה שחייבים, שצריכים לזה סייעתא דשמיא, והבא ליטהר מסייעין אותו.

ברוך השם שאנו כולנו עוסקים בתורה, כל אחד לפי כוחו, ועושים מצוות ומעשים טובים, וגם חיים באמונה, עם שלמות האמונה ומידות טובות, אשרינו מה טוב חלקנו!

ורק יש הרבה מדרגות, שאפשר להתעלות ולהוסיף עוד מדרגות, והדרך לזה כאמור היא על ידי עסק בספרי המוסר ועל ידי התבוננות, יהי רצון שמן השמים יתנו לנו סייעתא דשמיא שכל אחד מאיתנו יזכה לעלות מעלה-מעלה בכל המדרגות האלה.

המצב הוא שמחלת הקורונה ל"ע נמשכת, ויש הרבה שמצטערים וסובלים, וגם יש קשיים הרבה, אבל צריכים לדעת שהכל בידי שמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד. ומהו ה'לטב עביד' במחלת הקורונה? בפשטות זהו לטב כי "האלוקים עשה שייראו מלפניו" (קהלת ג, יד), ולטב עביד בשביל שייראו מלפניו! שיהיה יראת שמים! כיון שיודעים שהכל בידי שמים, וגם הקורונה היא בידי שמים, מי כן ומי לא, זה בידי שמים, ונופל פחד מה יהיה בשמים, מה יפסקו בבית דין של מעלה, עליו ועל המשפחה ועל החברים, מה יעשו בידי שמים.

ולכן העצה היא שמן השמים ירחמו, שיהיה רחמי שמים, אבל בשביל שירחמו מן השמים צריך לבקש רחמים, ולהוסיף יראת שמים, וזוהי המטרה, שייראו מלפניו! שיידעו שהכל בידי שמים, ולמי צריך לפנות? לרופא חולים, רופא כל בשר, ולבקש רחמים 'רפאנו השם ונרפא', 'כי רופא נאמן ורחמן אתה', ואז יש תפילה שהיא עבודה שבלב, ויש יראת שמים, וזהו ה'לטב עביד', כדי שיהיה תפילה ויראת שמים.

אם כן המטרה היא שאנחנו כולנו נתחזק ביראת שמים יותר, ויש הרבה מדרגות ביראת שמים, כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יז) שזה מהמעלות העליונות שיש בהן הרבה מדרגות, ואפשר להוסיף ולהוסיף יראה, וכגון מה שכתב השולחן ערוך בסעיף הראשון שויתי השם לנגדי תמיד וכו', לזכור שהמלך רואה את כל מה שאני עושה, והוא גם יודע מחשבות, מה אני חושב, האם מחשבות בטלות או מחשבות קדושות, וכפי שאנו מבקשים בהנני מכוון בהנחת תפילין שנזכה למחשבות קדושות, ושייך שיהיו מחשבות קדושות! יש ביטול תורה במחשבה ויש קיום תורה במחשבה, ואמנם זה לא פשוט, וזה קשה, ולא כל כך קל, אבל שייך דבר כזה.

מתוך שיחת רבינו שליט"א בביתו. יום ג' דחול המועד סוכות

לע"נ מרת **מרים פרידמן** ע"ה
בת הגאון רבי **אלכסנדר דניקל** זצ"ל
נלב' ע' י' חשון תשס"ו - תנצב"ה

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת **יהודית יטל יפה** ע"ה
בת הר"ר **אברהם דב הכהן** זצ"ל
נלב' ע' י' חשון תשע"ח - תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת
רבי **טוביה** ב"ר **שרגא לונשטיין** ז"ל
נלב' ע' ט' חשון תשע"ב - תנצב"ה